भिमाद नगरपालिका फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०८०

<u>नगर स्वीकृत मिति</u>

२०८०।११।१४ गते

<u>प्रमाणकीकरण तथा प्रकाशित मिति</u>

२०८०।११।३० गते

<u>फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धमा व्यवस्था बनेको ऐन, २०८०</u>

प्रस्तावना : फोहरमैलालाई स्रोतमा न्यूनीकरण, पुनः प्रयोग, प्रशोधन वा विसर्जन गरी नगरपालिका क्षेत्रभित्र उत्पन्न हुने फोहरमैलाको उचित र प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न तथा जनस्वास्थ्य एंव वातावरणमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभावलाई कम गरी स्वच्छ, स्वस्थ र मनोरम वातावरण कायम गर्न वाञ्छनीय भएकाले,

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ (१) बमोजिम नगर सभाको १५ अधिवेशनले यो ऐन बनाएको छ ।

१. **<u>संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः-</u>** (१) यस ऐनको नाम " **भिमाद नगरपालिका फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०८०"** रहेको छ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **<u>परिभाषाः-</u>** विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

क) "औद्योगिक प्रतिष्ठान" भन्नाले कुनै उद्योग ,व्यवसाय वा सेवा सञ्चालन गर्ने उद्देश्यले कानून बमोजिम स्थापीत कम्पनी, उद्योग फर्म वा यस्तै प्रकृतिको निकाय सम्झनु पर्दछ ।

ख) "औद्योगिक फोहरमैला" भन्नाले औद्योगिक प्रतिष्ठानबाट निष्कासन हुने हानिकारक तथा प्रदुषित फोहरमैला सम्झनु पर्छ।

ग) "कन्टेनर" भन्नाले फोहरमैला सङ्कलन गर्ने प्रयोजनको लागि निश्चित स्थानमा राखिएको फोहरमैला थुपार्ने भाँडो वा वाल्टिन र यस्तै प्रकारको अन्य कुनै वस्तु सम्झनु पर्दछ

घ) "नगरपालिका" भन्नाले भिमाद नगरपालिका सम्झनु पर्छ।

ङ) "कार्यपालिका" भन्नाले भिमाद नगरपालिकाको नगर कार्यपालिका सम्झनु पर्छ ।

च) "प्रमुख" भन्नाले भिमाद नगरपालिकाको नगर प्रमुखलाई सम्झनु पर्छ।

छ) "प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत" भन्नाले भिमाद नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनु पर्छ।

ज) "समिति" भन्नाले फोहरमैला व्यवस्थापन समिति सम्झनु पर्दछ।

झ) “निष्कासन” भन्नाले फोहरमैला उत्पादन स्थलबाट नगरपालिकाले तोकेको स्थानमा थुपार्ने वा निकाल्ने कार्य सम्झनु पर्छ।

ञ) “सङ्कलन केन्द्र” भन्नाले घर घरबाट निस्किने फोहरमैला सङ्कलन गरी निर्धारित समयसम्म राख्न वा थुपार्न नगरपालिकाले तोकेको स्थान सम्झनु पर्दछ र यस शब्दले घरघरमा फोहरमैला सङ्कलन गर्ने साधन समेतलाई जनाउँछ।

ट) “फोहरमैला” भन्नाले घरेलु फोहरमैला, औद्योगिक फोहरमैला, रसायनिक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने फोहरमैला वा हानिकारक फोहरमैला सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले प्रयोगमा आउने तथा फालिएका वस्तु ,सडेगलेका वस्तु वा वातावरण ह्रास आउने गरी निष्कासन गरीएका वस्तुहरु लगायत अनधिकृत सार्वजनिक स्थलमा टाँसिएका पोष्टर, पम्पेट र नगरपालिकाले तोकेको फोहरमैला संकलन वा फोहरमैला संकलन गर्ने साधन समेतलाई जनाउँछ।

ठ) “प्रशोधन” भन्नाले फोहरमैलाको रुप वा गुणमा परिवर्तन गरी अन्य कुनै उपयोगी वस्तु तयार गर्ने मल, ग्यास, उर्जा वा अन्य वस्तु उत्पादन गरी फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने प्रक्रिया सम्झनु पर्छ।

ड) “फोहरमैला सङ्कलन” भन्नाले फोहरमैला उत्पादन स्थलबाट उठाउने घरबाट सङ्कलन गर्ने सार्वजनिक स्थलमा रहेको फोहरमैला बढाउने, थुपार्ने झारपात उखेल्ने तथा अनधिकृत रुपमा सार्वजनिक स्थालमा टाँसिएका पोष्टर, पम्पलेट हटाई सङ्कलन गर्ने कार्यलाई सम्झनु पर्दछ।

ढ) “फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल” भन्नाले फोहरमैला विसर्जन वा प्रशोधन गर्नका लागि नगरपालिकाले तोकेको स्थल सम्झनु पर्छ।

ण) “विसर्जन” भन्नाले फोहरमैलाको अन्तिम निष्कासन तथा व्यवस्थापन सम्झनुपर्दछ।

त) “सामुदायिक संस्था” भन्नाले नाफा आर्जन नगर्ने उद्देश्यले समुदायको हितको लागि प्रचलित कानून बमोजिम स्थापित र सहभागितामूलक टोल विकास संस्था तथा उपभोक्ता समूह, सहकारी संस्था वा गैरसरकारी संस्था सम्झनु पर्दछ।

थ) “फोहरमैला सङ्कलन तथा ढुवानी साधन” भन्नाले फोहरमैला सङ्कलन तथा ढुवानी गर्ने प्रयोजनका लागि प्रयोग गरिने उपकरण वा औजार सम्झनु पर्दछ।

द) “तोकिएको वा तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिएको बमोजिम सम्झनु पर्छ।

परिच्छेद २

फोहरमैला उत्पादन, सङ्कलन, न्यूनीकरण तथा निष्कासन सम्बन्धी व्यवस्था

३. फोहरमैला व्यवस्थापनमा नगरपालिकाको मूख्य जिम्मेवारी रहनेः (१) फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल, प्रशोधन प्लान्ट, कम्पोष्ट प्लान्ट र वायोग्यास लगायत फोहरमैला सङ्कलन, अन्तिम विसर्जन तथा प्रशोधनका लागि आवश्यक पर्ने पूर्वाधार तथा संरचना निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने मूख्य जिम्मेवारी नगरपालिकाको हुनेछ।

(२) फोहरमैला सङ्कलन केन्द्र वा कुनै स्थानमा फलिएका वा राखिएका फोहरमैला वा सरसफाईको सिलसिलामा जम्मा भएका फोहरमैलाको आवश्यक प्रबन्ध गर्ने वा कुनै किसिमबाट प्रयोग गर्ने जिम्मेवारी नगरपालिकाको हुनेछ।

(३) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि हानिकारक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला वा औद्योगिक फोहरमैलाको प्रशोधन र व्यवस्थापन गर्ने दायित्त्व निर्धारण मापदण्डको अधिनमा रहि त्यस्ता फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा निकाय हुनेछ।

(४) कुनै उद्योग वा स्वास्थ्य संस्थाले हानिकारक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला, रासायनिक फोहरमैला तथा औद्योगिक फोहरमैला प्रशोधन गरी बाँकी रहेको फोहरमैला तथा अन्य फोहरमैला व्यवस्थापन गरीदिन नगरपालिकालाई अनुरोध गरेमा वा नगरपालिकाले निर्माण गरेको फोहरमैला स्थल प्रयोग गर्न माग गरेमा नगरपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिमको सेवा शुल्क लिई फोहरमैलाको व्यवस्थापन गरिदिन वा फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रयोग गर्न दिन सक्नेछ।

४. फोहरमैलाको उत्पादन कम गर्नेः- (१) कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले कुनै काम कारोवार गर्दा उत्पादन हुने फोहरमैला यथासक्य कम गर्नु पर्नेछ।

(२) आफ्नो क्षत्रभित्र विसर्जन हुन सक्ने फोहरमैलाको विसर्जन वा पुनः प्रयोगको व्यवस्था मिलाई बाँकी फोहरमैला मात्र निष्कासन गरी फोहरमैला परिमाणलाई घटाउन प्रत्येक व्यक्ति संस्था वा निकायको कर्तव्य हुनेछ।

५. फोहरमैलाको पृथकीकरणः- (१) नगरपालिकाले फोहरमैलालाई जैविक अजैविक र अन्य प्रकारमा विभाजन गरी स्रोत छुट्टाउने गरी तोक्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नगरपालिकाले तोकिदिए बमोजिम फोहरमैलालाई विभिन्न तहमा छुट्याई संङ्कलन केन्द्रसम्म पुऱ्याउने दायित्त्व त्यस्तो फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति, संस्था वा निकायको हुनेछ र यसको लागि नगरपालिकाले आवश्यक प्रविधि मालसामान, उपकरण, कन्टेनर आदि उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

<u>६. फोहरमैलाको निष्कासनः-</u> (१) फोहरमैला निष्कासनको समय, स्थान र तरिका नगरपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

(२) हानिकारक फोहरमैला वा रासायनिक फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति संस्था वा निकायले त्यस्ता फोहरमैला तोकिए बमोजिम व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ।

(३) हानिकारक फोहरमैला वा रासायनिक फोहरमैला संङ्कलन केन्द्रमा निष्कासन गर्न पाईनेछ।

<u>७. सङ्कलन केन्द्र तोक्नेः-</u> (१) नगरपालिकाले फोहरमैलालाई व्यवस्थित रुपमा सङ्कलन गर्न प्रत्येक टोल वा बस्तीमा सङ्कलन केन्द्र तोकी आवश्यक कन्टेनरको व्यवस्था गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम संङ्कलन केन्द्र तोक्दा सकेसम्म टोल बस्तीका सबैलाई पायक पर्ने गरी वातावरणीय हिसावले उपयुक्त स्थान तोक्नु पर्नेछ।

<u>८. फोहरमैलाको ढुवानीः-</u> (१) सङ्कलन केन्द्रमा जम्मा भएको फोहरमैलालाई फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलसम्म ढुवानी गर्ने दायित्त्व नगरपालिका वा नगरपालिकाले व्यवस्था गरेको संस्था वा निकायको हुनेछ।

(२) फोहरमैला ढुवानी गर्दा तोकिए बमोजिमको ढुवानी साधन प्रयोग गर्नु पर्नेछ। यस्तो साधन तोक्दा तौल क्षमता तरिका तथा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतलाई विचार गरी तोक्नु पर्नेछ।

(३) फोहरमैला ढुवानी गर्दा नगरपालिकाको दफा (५) बमोजिम स्रोतमा छुट्याई निष्कासन तथा सङ्कलन गरिएको फोहरमैला अलग -अलग ढुवानी गर्नु पर्नेछ।

<u>९. फोहरमैलाको न्यूनीकरण, पूनः प्रयोग तथा पूनः चक्रीय प्रयोगः-</u> (१) नगरपालिकाले फोहरमैला न्युनीकरण, पुनः चक्रिय प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्न समन्वयात्मक व्यवस्था मिलाउने छ।

(२) उप दफा (१) मा उल्लिखित व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यन्वयनको लागि नगरपालिकाले आवश्यक निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद ३

फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल सम्बन्धी व्यवस्था

<u>१०. फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलः-</u> (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र संङ्कलन भएको फोहरमैलालाई व्यवस्थापन तथा स्थानीय रुपमा विसर्जन गर्नका लागि वातावरण सम्बन्धी प्रचलित कानूनको अधिनमा रही फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल (स्यानेटरी ल्याण्डफिल्ड साईड) तोक्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल तोक्नको लागि नगरपालिकाको जग्गा नभएमा वा जग्गा भएतापनि फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल तोक्न उपयुक्त नभएमा नगरपालिकाले उपयुक्त जग्गा भाडामा लिई वा खरिद गरी व्यवस्थापन स्थल तोक्न सक्नेछ।

(३) नगरपालिकाले उपदफा (१) र (२) बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल तोक्नका लागि जग्गाको अभाव भएमा नगरपालिकाले उपयुक्त जग्गाको छनौट गरी उपलब्ध गराउनका लागि प्रदेश तथा संघीय सरकार समक्ष अनुरोध गर्न सक्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल उपलब्ध गराउन माग भई आएमा प्रदेश तथा सङ्घिय सरकाले प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्ता जग्गा प्राप्त गरी नगरपालिकालाई उपलब्ध गराउनेछ।

(५) नगरपालिका र अर्को कुनै एक वा सोभन्दा बढि स्थानीय तहले संयुक्त रुपमा एउटै फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रयोग गर्न उपयुक्त भएमा सम्बद्ध स्थानीय तहहरुविच आवश्यक समन्वन गरी तहहरुको लिखित सहमति र सर्तमा संयुक्त रुपमा प्रयोग गर्ने गरी व्यवस्था मिलाउन सकिनेछ।

(६) नगरपालिकाको फोहरमैला व्यवस्थापन सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्दा यसका लागि तोकिएको वातावरणीय मापदण्ड अनुरुप गर्नु पर्दछ।

(७) नगरपालिकाले फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल क्षेत्रलाई आवश्यक परेमा वातावरणीय रुपले संवेदनशील क्षेत्र घोषणा गर्न सकिनेछ।

(८) नगरपालिकाले उपदफा (७) बमोजिम क्षेत्रमा पशुपन्छी, जीवजन्तु तथा मानवको अनधिकृत प्रयोगलाई रोक लगाउने, माटो, ढुङ्गा, गिट्टी र वालुवा निकाल्ने कार्यमा रोक लगाउनुका साथै वातावरण संरक्षण र त्यस्तो क्षेत्रको उचित व्यवस्थापनका लागि उचित निर्देशन तथा निर्देशिका जारी गरी लागु गर्न सकिनेछ।

परिच्छेद ४
फोहरमैला व्यवस्थापनमा निजी तथा सामुदायिक क्षेत्रको संलग्नता

११. <u>अनुमति सम्बन्धी व्यवस्था:-</u> (१) यो ऐन बमोजिम नगरपालिकाको अनुमति नलिई कसैले पनि फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न चाहने स्वदेशी तथा विदेशी कम्पनी, संस्था वा निकायले देहायको विवरण खुलाई अनुमतिको लागि नगरपालिकामा निवेदन दिनुपर्नेछ ।

२ उपदफा १ बमोजिम निवेदन दिदा देहायका विवरण खुलाई निवेदन दिनुपर्नेछ

क) फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी योजना,

ख) फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि आवश्यक जनशक्ति तथा प्रविधिको विवरण,

ग) तोके बमोजिमको अन्य विवरण।

(२) नगरपालिकाले उपदफा (२) बमोजिम पर्न आएको निवेदन उपर आवश्यक निर्णय गरी अनुमति दिन सकिनेछ।

(४) फोहरमैला व्यवस्थापन प्रशोधन पुनःचक्रिय प्रयोग र विसर्जन आवश्यक पर्ने प्रविधि स्वदेशमा उपलब्ध हुने अवस्था नदेखिएमा त्यस्तो प्रविधि उपलब्ध गराउन सक्ने कुनै विदेशी कम्पनी, संस्था वा निकायलाई सम्झौतामा उल्लिखित अवधिभित्र त्यस्तो प्रविधि हस्तान्तरण गर्ने गरी सङ्घिय सरकारको स्वीकृति लिई नगरपालिकाले उपदफा (३) बमोजिम अनुमति पत्र दिन सक्नेछ।

(५) अनुमती सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

<u>१२. निजी क्षेत्रबाट फोहरमैला व्यवस्थापनको कार्य गराउन सकिनेः</u>- (१) नगरपालिकाले आवश्यकता अनुसार दफा (११) बमोजिम अनुमति प्राप्त निजी क्षेत्रका कम्पनी वा दफा (१३) बमोजिम सामुदायिक क्षेत्रबाट प्रतिस्पर्धा गराई वा पूर्वाधार संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालनमा निजी लगानी सम्बन्धी कानूनको प्रक्रिया अबलम्बन गरी आफ्नो क्षेत्रको फोहरमैला व्यवस्थापन गराउन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापन गर्दा निजी क्षेत्रका कम्पनीको हकमा देहायका सबै वा कुनै सामुदायिक वा गैर सरकारी संघसंस्थाका हकमा देहायका कुनै काम गराउन सकिनेछ।

क) फोहरमैला न्यूनीकरणका लागि जनचेतना अभिवृद्धि,

ख) फोहरमैला सङ्कलन,

ग) फोहरमैला ढुवानी,

घ) फोहरमैलाको प्रयोग, पूनः चक्रीय प्रयोग वा प्रशोधन,

ङ) फोहरमैला विसर्जन र

च) फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कुनै काम।

<u>१३. प्रतिस्पर्धा गराई फोहरमैला व्यवस्थापनको जिम्मा दिनेः</u>- (१) नगरपालिकाले दफा (१२) बमोजिम निजी क्षेत्र वा सामुदायिक संस्थाबाट फोहरमैला व्यवस्थापन गराउँदा प्रतिस्पर्धा गराई छनोट पश्चात व्यवस्थापन गर्ने जिम्मा दिनुपर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छनौट गर्दा देहायका आधारमा गर्नुपर्नेछः-

क) नगरपालिकालाई बुझाउन कबुल गरेको रकम

ख) फोहरमैलाबाट उर्जा शक्ति वा प्राङ्गारिक मल उत्पादन गर्ने क्षमता, पूँजी, प्रविधि वा जनशक्तिको स्थिति,

ग) व्यवस्थापन प्रयोग गरिने प्रविधिको दिगोपन र वातावरण प्रभाव न्युनीकरण,

घ) व्यवस्थापन करार गर्ने भए प्रस्ताव गरीएको व्यवस्थापन शुल्क।

ङ) फोहरमैला प्रयोग गर्ने सम्बन्धमा भए नगरपालिकालाई बुझाउन मञ्जुर गरीएको रोयल्टी।

(३) निजी वा सामुदायिक संस्थाबाट फोहरमैला व्यवस्थापन गराउन आवश्यक अन्य व्यवस्था प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।

(४) यस दफा बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापनको जिम्मा पाएको कम्पनी, संस्था वा निकायले नगरपालिकासँग गरेको सम्झौताको अधिनमा रही दफा (१६) बमोजिमको शुल्क उठाउन सक्नेछ।

(५) फोहरमैला व्यवस्थापनमा गैर सरकारी क्षेत्रको संलग्नता सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजम हुनेछ।

<u>१४. **फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल निर्माण तथा सञ्चालन गर्न स्वीकृत दिन सकिनेः**</u>**-** (१) निजी क्षेत्रबाट फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल, प्रशोधन स्थल वा अन्य संयन्त्र निर्माण गरी सञ्चालन गर्न स्वीकृत माग गरेमा वातावरण तथा अन्य प्रचलित कानूनको अधिनमा रही त्यस्तो संयन्त्र निर्माण तथा सञ्चालनका लागि नगरपालिकाले स्वीकृति दिन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निजी क्षेत्रबाट फोहरमैला व्यवस्थापन संयन्त्रको निर्माण तथा सञ्चालन गर्दा वातावरणीय मापदण्ड अनुरुप भए नभएको अनुगमन नगरपालिकाले गर्नेछ।

(३) यसरी अनुगमन गर्दा तोकिएको मापदण्ड अनुरुप नभएमा समय अवधि तोकी मापदण्ड अनुरुप गर्न लगाउने र तोकिएको समयावधिभित्र मापदण्डको पालना नगरे त्यस्ता व्यक्ति, संस्था वा कम्पनीलाई दिईएको स्वीकृति नगरपालिकाले रद्द गर्न सक्नेछ।

<u>१५. **सार्वजनिक निजी साझेदारीमा फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न सकिनेः**</u>**-** (१) नगरपालिकाले प्रचलित कानूनको अधिनमा रही निजी क्षेत्र, सामुदायिक एवं गैर सरकारी संघ संस्थासँगको साझेदारीमा फोहरमैला व्यवस्थापनको कार्य गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सामुदायिक वा गैर सरकारी संघसंस्थासँगको साझेदारीमा काम गर्दा फोहरमैला न्युनीकरणको लागि जनचेतना अभिवृद्धि, फोहरमैला संङ्कलन, ढुवानी, फोहरमैला

व्यवस्थापनको बन्द पश्चातको व्यवस्थापन, उद्यान निर्माण र सौन्दर्यीकरण जस्ता काम मात्र गर्न गराउन सकिनेछ।

परिच्छेद ५

फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था

१६. सेवा शुल्क उठाउन सक्नेः- (१) नगरपालिकाले फोहरमैला व्यवस्थापन गरेवापत सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायबाट तोकिए बमोजिमको शुल्क उठाउन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम शुल्कको निर्धारण फोहरमैलाको परिमाण, तौल तथा प्रकृति र तोकिएको अन्य आधारमा गरिनेछ।

(३) यस दफा बमोजिम निर्धारण गरिएको शुल्क नगरपालिका आफैले वा नगरपालिकाले तोकेको संस्था वा निकाय मार्फत समेत उठाउन सकिनेछ।

(४) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि दफा (१३) बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी पाएको व्यक्ति, संस्था वा निकायले नगरपालिकासँग भएको सहमतिको आधारमा फोहरमैला व्यवस्थापन गरेवापत सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायबाट शुल्क उठाउन सक्नेछ।

(५) यस दफा बमोजिम शुल्कबाट प्राप्त आम्दानी तथा फोहरमैला व्यवस्थापन निजी क्षेत्रबाट गराउदा प्राप्त हुने आम्दानी नगरपालिकाले छुट्टै शीर्षकमा राखी उक्त रकम फोहरमैला व्यवस्थापन, वातावरणीय संरक्षण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रभावित क्षेत्र विकासमा खर्च गर्नुपर्नेछ।

१७. सेवा निलम्बन वा अन्त्य गर्न सक्नेः- (१) नगरपालिकाले दफा (१६) बमोजिम लगाइको सेवा शुल्क नबुझाउने सेवाग्राहीको फोहरमैला सम्बन्धी सेवा निलम्बन वा अन्त्य गर्न सक्नेछ।

(२) फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न दफा (१३) बमोजिम जिम्मेवारी पाएका व्यक्ति, संस्था वा निकायले दफा (१६) को उपदफा (४) बमोजिम सेवा शुल्क नबुझाउने सेवाग्राहीको फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी सेवा अन्त्य गर्न सक्नेछ। यसरी सेवा निलम्बन वा अन्त्य गरिएमा नगरपालिकालाई जानकारी दिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम सेवाको निलम्बन वा अन्त्य गरीएको अवस्थामा आफ्नो घरबाट उत्पादन हुने फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यक्ति, घरधनी, संस्था आफैले गर्नु पर्नेछ।

(४) सेवाग्राहीले दफा (१६) बमोजिम बुझाउनु पर्ने सेवा शुल्क बुझाएमा निजलाई पुनःसेवा प्रदान गरिनेछ।

परिच्छेद ६

प्रदुषण नियन्त्रण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यको अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था

१८. प्रदुषण नियन्त्रणः- (१) आफ्नो घरभित्रबाट सङ्कलित फोहरमैलाबाट सो क्षेत्रमा पर्न सक्ने प्रतिकूल वातावरणीय प्रभावलाई यथाशक्य कम गरी प्रदुषण रहित ढङ्गले व्यवस्थापन गर्ने दायित्त्व नगरपालिकाको हुनेछ।

(२) नगरपालिकाले सङ्कलित फोहरमैला निष्कासन तथा व्यवस्थापन गर्दा तोकिएको मापदण्ड पालना गर्नु पर्नेछ।

१९. फोहरमैला व्यवस्थापनको अनुगमनः- (१) नगरपालिकाले फोहरमैला व्यवस्थापन तथा निष्कासन कार्यको नियमित अनुगमन गर्नु वा गराउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुगमन गर्दा नगरपालिकाले आवश्यक कार्य योजना बनाई लागु गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम अनुगमनमा खटिने व्यक्तिले अनुगमन पश्चात सोको प्रतिवेदन नगरपालिका समक्ष दिनु पर्नेछ।

(४) प्राप्त प्रतिवेदनमा औल्याईएका विषयहरुको सुधार तथा कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाले आवश्यक व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

(५) नगरपालिकाले यस दफा बमोजिम अनुगमन गर्ने कार्यका लागि प्राविधिक सहितको छुट्टै संयन्त्र निर्माण गरी कार्यदिश दिन सक्नेछ।

२०. फोहरमैला व्यवस्थापनस्थल प्रभावित क्षेत्रको आर्थिक, सामाजिक विकास तथा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी व्यवस्थाः- (१) नगरपालिकाले फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रभावित क्षेत्रको आर्थिक सामाजिक, भौतिक विकास तथा वातावरणीय संरक्षणको गुरुयोजना बनाई सो योजना कार्यान्वयनको लागि विभिन्न कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयन गर्नेछ।

(२) नगरपालिकाले फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रभावित क्षेत्रमा मूलतः देहायका विषयमा स्थानीय समुदायको सहभागितामा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछ।

क) सडक, विद्युत, खानेपानी तथा ढल, सरसफाई र वातावरण संरक्षण,

ख) विद्यालय र स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना र सञ्चालन,

ग) प्रभावित क्षेत्रमा आर्थिक, सामाजिक रुपले पिछडिएका विपन्न वर्गको उत्थान तथा विकासका लागि आवश्यक कार्यक्रम,

घ) वृक्षारोपण, हरियाली तथा वातावरणमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन,

ङ) आफ्नो घरबाट निस्कने फोहरमैलाको न्युनीकरण पुनःप्रशोधन र प्रयोगका साथै जैविक फोहरबाट कम्पोष्ट मल बनाउने कार्य।

परिच्छेद ७
फोहरमैला व्यवस्थापन समिति सम्बन्धी व्यवस्था

२१. फोहरमैला व्यवस्थापन समितिको गठनः- (१) फोहरमैला व्यवस्थापनका सम्बन्धमा अवलम्बन गर्नु पर्ने नीति निर्धारण र अन्य आवश्यक कार्यहरुका लागि नगरपालिकामा एक फोहरमैला व्यवस्थापन समिति रहनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिमा देहायका सदस्यहरु रहनेछनः-

क) नगर प्रमुख -अध्यक्ष

ख) प्रमुख प्रशासनिक अधिकृत - सदस्य

ग) वडा अध्यक्षहरु मध्येबाट नगरकार्यपालिकाले मनोनित गरेका दुई जना - सदस्य

घ) स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघ र व्यापार संघ अध्यक्ष दुई जना - सदस्य

ङ) नगरपालिका स्वास्थ्य/शिक्षा शाखाका प्रमुख -सदस्य

च) नगरकार्यपालिकाले मनोनित गरेको फोहरमैला प्रभावित क्षेत्रमा वसोवास गर्ने व्यक्तिहरु मध्येबाट एक महिला सहित दुई जना - सदस्य

छ) फोहरमैला व्यवस्थापन तथा नगरपालिका भित्र रहेका खानेपानी तथा सरसफाई संस्थाहरुबाट तीन जना - सदस्य

ज) पूर्वाधार विकास शाखा प्रमुख - सदस्य

झ) नगरपालिकाले तोकेको फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विज्ञ एक जना - सदस्य

ञ) फोहरमैला व्यवस्थापन तथा वातावरण शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव

(३) उपदफा (२) को खण्ड (ग), (च) र (छ) बमोजिम सदस्यमा मनोनित सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ।

२२. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारः- (१) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

क) फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक नीति तर्जुमा गरी स्वीकृतिका लागि नगर कार्यपालिकामा पेश गर्ने।

ख) फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यसँग सम्बद्ध निकायहरुबीच समन्वयको लागि नीतिगत व्यवस्था गर्ने,

ग) फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकाले शुल्क निर्धारण गर्दा आवश्यक पर्ने मापदण्ड तयार गरी नगर कार्यपालिकामा पेश गर्ने,

घ) फोहरमैला एकीकृत रुपमा व्यवस्थापन गर्न नगरपालिकाले कुनै लगानी गर्नुपर्ने अवस्थामा त्यस्तो लगानी गर्नुपर्ने रकमको प्रतिशत निर्धारण गर्ने,

ङ) फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यमा कुनै अवरोध उत्पन्न भएमा सरोकारवाला पक्षहरुसँग छलफल गरी समाधान खोज्ने,

च) तोकिए बमोजिम अन्य काम गर्ने।

२३. समितिको बैठक सम्बन्धी व्यवस्थाः- (१) समितिको बैठक तीन महिनामा कम्तिमा एक पटक समितिका अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ।

(२) समितिको बैठकको अध्यक्षता समितिको अध्यक्षले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमा नगर प्रमुखको हैसियतमा नगर उपप्रमुखले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ।

(३) सम्पूर्ण सदस्य संख्याको पचास प्रतिशत भन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक संख्या मानिनेछ।

(४) बैठकको निर्णय सामान्यतः सहमतिमा गरीनेछ। सहमति हुन नसकेमा बहुमतको आधारमा हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछन्।

(५) समितिले आवश्यक देखेमा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कुनै विज्ञ वा पदाधिकारीलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

(६) बैठकको निर्णय सदस्य सचिवले प्रमाणित गर्नेछ।

(७) बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद ८
जरिवाना

२४. कसुरः- (१) कसैले देहायको कुनै काम गरेमा यस ऐन बमोजिम जरिवाना गरिनेछ -

क) नगरपालिकाले तोकिएको समय र स्थान बाहेक अन्यत्र फोहरमैला निष्कासन गर्ने,

ख) कन्टेनर वा फोहरमैला सङ्कलन केन्द्रमा राखिएको फोहरमैला अनाधिकृत तवरले प्रयोग गर्ने,

ग) फोहरमैला सङ्कलन केन्द्रमा राखिएको कन्टेनर तोडफोड गर्ने, क्षति पुऱ्याउने, राखिएको स्थलबाट हटाउने वा सङ्कलन केन्द्रमा कुनै नोक्सानी पुऱ्याउने,

घ) यस ऐन बमोजिम अनुमति नलिई फोहरमैला व्यवस्थापनको कार्य गर्ने,

ङ) यस ऐन बमोजिम फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि प्रदान गरीएको अनुमति पत्रमा उल्लेखित शर्तहरु उल्लङ्घन गर्ने,

च) फोहरमैला सङ्कलन केन्द्र, कन्टेनर वा फोहरमैला थुपार्ने ठाउँमा कुनै किसिमको हानिकारक पदार्थ फाल्ने, राख्ने वा थुपार्ने,

छ) घर, कम्पाउन्ड वा परिसरको फोहरमैला सडक वा अन्य सार्वजनिक स्थलमा जथाभावी राख्ने, फाल्ने वा थुपार्ने,

ज) फोहरबाट निस्केको दुषित पानी वा ढल चुहाई अन्य व्यक्तिको घर वा जग्गा वा सार्वजनिक स्थल प्रदूषित गराउने,

झ) नगरपालिकाले तोकेको स्थान बाहेक जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पर्ने गरी सडक वा अन्य सार्वजनिक स्थानमा कुनै पनि किसिमको हानिकारक फोहरमैला राख्ने, फाल्ने, थुपार्ने वा निष्कासन गर्ने,

ञ) रासायनिक फोहरमैला, औद्योगिक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला वा हानिकारक फोहरमैला जथाभावी फाल्ने, राख्ने वा निष्कासन गर्ने,

ट) फोहरमैला सङ्कलन, ढुवानी तथा फोहरमैला व्यवस्थापनमा बाधा अवरोध सिर्जना गर्ने,

ठ) फोहरमैला सङ्कलन, ढुवानी तथा अन्तिम निष्कासन स्थलमा अवरोध, बन्द, घेराउ गर्ने वा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यमा हडताल गर्ने,

ड) स्रोतमै फोहरमैला पृथकीकरण नगरी दफा (५) को विपरित फोहरमैला मिसाएर निष्कासन गर्ने,

ढ) मरेको वा मारेको पशुपंक्षी र सो को लादी, प्वाँख, हड्डी तथा माछाको कत्ला आदि सार्वजनिक स्थल, सडक, गल्ली, चोकमा राख्ने, फाल्ने वा थुपार्ने।

<u>**२५.**</u> <u>**सजाय**</u>:- (१) दफा २४ को खण्ड (क) बमोजिम कसुर गर्ने व्यक्तिलाई नगरपालिकाले पहिलो पटक भए पाँच हजारसम्म जरिवाना, दोस्रो पटक सोही कसुर गरेमा पाँच हजारदेखि दश हजारसम्म, तेस्रो वा सो भन्दा बढी पटक गरेमा प्रत्येक पटकको लागि पन्ध्र हजारका दरले जरिवाना गरी फोहरमैला उठाउँदा लाग्ने खर्च समेत निजबाट असुल उपर गर्न सक्नेछ।

(२) दफा २४ को खण्ड (ख) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई नगरपालिकाले पाँच सयदेखि पाँच हजारसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ।

(३) दफा २४ को खण्ड (ग) बमोजिम कसुर गर्नेलाई नगरपालिकाले पन्ध्र हजारदेखि पचास हजारसम्म जरिवाना गरी कन्टेनर वा सङ्कलन केन्द्र व्यवस्थापन गर्न लाग्ने खर्च समेत असुल उपर गर्न सक्नेछ।

(४) दफा २४ को खण्ड (घ) र (ङ) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई पन्ध्र हजारदेखि पचास हजारसम्म जरिवाना गरी अनुमति नलिएसम्म त्यस्तो कार्य गर्न रोक लगाउनेछ।

(५) दफा २४ को खण्ड (च) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई नगरपालिकाले पाँच हजार देखि पन्ध्र हजारसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ।

(६) दफा २४ को खण्ड (छ), (ज) र (ढ) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई नगरपालिकाले पाँच हजारदेखि पन्ध्र हजारसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ।

(७) दफा २४ को खण्ड (झ) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई नगरपालिकाले तीन हजार देखि पचास हजारसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ।

(८) दफा २४ को खण्ड (ञ) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई नगरपालिकाले पचास हजारदेखि एक लाखसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ।सोही कसुर पूनः गरेमा पहिलो पटक गरेको जरिवानाको दोब्बर जरिवाना गरी प्रचलित कानून बमोजिम अनुमति रद्दका साथै सम्बन्धित निकायमा लेखि पठाउन सक्नेछ।

(९) दफा २४ को खण्ड (ट) र (ठ) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई प्रचलित कानून बमोजिम दण्ड र जरिवाना गर्न सकिने छ।

(१०) दफा २४ को खण्ड (ड) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई नगरपालिकाले प्रत्येक पटक पाँच सय रुपैया जरिवाना गर्न सक्नेछ।

२६. **सेवा सुविधा रोक्का गर्न सकिनेः**- (१) यस ऐन बमोजिम तोकिएको सेवा शुल्क नबुझाउन अटेर गर्ने व्यक्तिलाई नगरपालिकाले उपलब्ध गराउने कुनै सेवा सुविधाको अतिरिक्त विद्युत तथा टेलिफोन सेवा रोक्का गरीदिन तथा निजको नामको घरजग्गा बिक्री रोक्का गर्नको लागि सम्बन्धित निकायमा लेखि पठाउन सक्नेछ। तर यसरी लेखि पठाउनु अघि सम्बन्धित व्यक्तिलाई सो सम्बन्धमा लिखित जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लेखि आएमा त्यस्तो सेवा सुविधा रोक्नु सम्बन्धित निकायको कर्तव्य हुनेछ।

२७. **सरकारवादी हुनेः**- (१) दफा २४ को खण्ड (ट) र (ठ) बमोजिमको कसुरमा नेपाल सरकारवादी भई मुद्दा चल्ने छ र सो कसुर मुलुकी अपराध संहिता ,२०७४ को अनुसूची-१ मा समावेश भएको मानिनेछ।

२८. **पुनरावेदन दिन सक्नेः**- दफा २५ बमोजिम गरेको सजायको आदेश उपर चित्त नबुझ्ने पक्षले त्यस्तो आदेश भएको मितिले पैत्तिस दिनभित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ।

परिच्छेद ९
विविध

२९. स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला व्यवस्थापनः- (१) स्वास्थ्य संस्था स्थापना गर्नका लागि प्रचलित कानून बमोजिम अनुमति दिने निकायले अनुमति दिनु पूर्व फोहरमैला व्यवस्थापनको उपयुक्त व्यवस्था गरेर मात्र अनुमति दिनुपर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमति दिदा स्वास्थ्य संस्थाले फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धमा पालना गर्नुपर्ने विशेष शर्त वा कायम गर्नुपर्ने मापदण्ड समेत तोकिदिन सक्नेछ।

३०. रासायनिक विषादी सम्बन्धी व्यवस्थाः- (१) रासायनिक विषादीको आयात गर्दा तोकिए बमोजिमको मापदण्डको अधिनमा रहि गर्नुपर्नेछ।

(२) समयावधि सकिएको औषधी एवम् रासायनिक विषादी तोकिएको मापदण्डको अधिनमा रही नष्ट गर्ने जिम्मेवारी सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थाको हुनेछ।

३१. फोहरमैला व्यवस्थापन कोषः- (१) नगरपालिकामा एक फोहरमैला व्यवस्थापन कोष रहने छ र उक्त कोषमा देहायका रकमहरु जम्मा गरीने छ।

क) दफा १६ बमोजिम प्राप्त हुने शुल्क वापतको रकम,

ख) दफा १३ बमोजिम प्राप्त हुने शुल्क रकम र रोयल्टी वापतको रकम,

ग) दफा २५ बमोजिम जरिवाना वापत प्राप्त हुने रकम,

घ) संघीय वा प्रादेशिक सरकारबाट फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि प्राप्त हुने अनुदान रकम,

ङ) नगरपालिकाले निर्णय गरी उक्त कोषमा राख्ने रकम,

च) अन्तराष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय संघ संस्था वा निकायबाट फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि प्राप्त हुने अनुदान र सहयोग रकम,

छ) खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संस्थाबाट प्राप्त हुने रकम,

ज) अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त हुने रकम।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (च) बमोजिम उक्त रकम प्राप्त गर्नको लागि संघीय सरकारको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ।

(३) यस दफा बमोजिम कोषको रकम खर्च गर्दा नगरपालिकाले आवश्यक कार्यक्रम बनाई फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यमा मात्र खर्च गर्नु पर्नेछ।

(४) यस कोषको लेखा, खर्च प्रक्रिया र लेखापरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था नगरपालिकाको अन्य कोष सरह हुनेछ।

(५) कोषको खाता सञ्चालन भिमाद नगरपालिकाको अन्य खाता सञ्चालन भए बमोजिम हुनेछ।

३२. फोहरमैला व्यवस्थापनमा संलग्न सामुदायिक निकायको अभिलेख राख्ने:- (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको फोहरमैला व्यवस्थापनमा काम गर्ने सामुदायिक संस्थाहरुको अद्यावधिक विवरण राख्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम राखिने विवरणमा त्यस्ता संस्थाले काम गरिरहेको क्षेत्र र प्रकृति, जनशक्ति, आर्थिक तथा प्राविधिक स्रोत तथा अन्य आवश्यक विवरण समेत उल्लेख गर्न सकिनेछ।

३३. जानकारी गराउनुपर्ने:- नगरपालिकाले कुनै विदेशी व्यक्ति, संघसंस्था वा दातृ निकायबाट सहयोग लिई फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय मार्फत नेपाल सरकारमा जानकारी गराउन पर्नेछ।

३४. पुरस्कार दिन सकिने:- (१) फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि नवीनतम अवधारणाको विकास गर्ने, त्यस्तो कार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने तथा फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यमा योगदान गर्ने व्यक्ति वा संस्थालाई नगरपालिकाले सम्मान स्वरुप उपयुक्त पुरस्कार दिन सक्नेछ।

(२) यस ऐनको प्रतिकुल हुने गरी जथाभावी फोहरमैला राख्ने, थुपार्ने वा फाल्ने व्यक्तिको बारेमा प्रमाण सहित उजुरी दिने व्यक्तिलाई नगरपालिकाले सम्मान एंव नगद पुरस्कार समेत दिन सक्नेछ।

३५. नियम बनाउने अधिकार:- यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले आवश्यक नियम बनाई लागु गर्न सक्नेछ।

३६. मापदण्ड वा निर्देशिका:- यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीको अधिनमा रहि नगरपालिकाले फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि बेग्लाबेग्लै मापदण्ड तथा निर्देशिका बनाई जारी गर्न सक्नेछ।

३७. प्रचलित कानून बमोजिम हुने:- फोहरमैला सम्बन्धी विषयमा यस ऐनमा उल्लेख भएका कुराहरुमा यसै बमोजिम र अन्य कुराहरुमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।

भिमाद नगरपालिकाको मिति २०८०।११।१५ गतेको १५ औ नगर सभाको अधिवेशनले पारित गरेको "**भिमाद नगरपालिका फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०८०**" (पृष्ठसङ्ख्या -१५) गण्डकी प्रदेश स्थानीय तहको कानून निर्माण प्रक्रिया सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा २५ बमोजिम प्रमाणीकरण गर्दछु ।

....

दधिराज सुवेदी

नगर प्रमुख

प्रमाणीकरण मिति: २०८०/११/२९